

Вона розвернулась, глянула на келих,
І не завважила, що геть забрався милий.
Одну неповну думку мозок пропускав:
«Із ним скінчили, і на цім я вже щаслива».

The Waste Land, T. С. Еліот

Наче фея, прекрасна вона.
А він хвать її за накидку,
Й у свій замок повіз її швидко.
Та й утішився він сповна,
Адже діву знайшов, що вродлива й красна.

А тепер розповім я, що знав,
Про леді, котру він кохав:
Наслухав, що барон говорив,
Лорд тій леді долю згубив.
У вежі замкнув, у сірій стіні,
Де ночі ще гірші, аніж лихі дні.

Не пройде ані муж, ні жона,
Допоки стоїть та стіна.
І сивий священник в руці
Трима від дверей тих ключі.

Жінка та і ніжна, й добра,
Молитов уника хоробро,
Не бажає, щоб хтось поспів
І умільство її розглядів.

Guigemar, Марі де Франс

ДІЙОВІ ОСОБИ

Росциль, Розель, Розалі, Росцилла — леді

Гавіс — служниця

Ален Варвек, Крива Борода — герцог Бретані

Джофрі I, Сірий Плащ — граф Анжу

Теобальд I, Пройдисвіт — граф Блуа, Шартру та Шастодену

Гастейн — норманський вождь

Макбет, Макбетад, Макбеата — лорд, тан Гламісу

Банкуго — тан Лохкугаберу

Фленс — син Банкуго

Дункан — король Шотландії

Канцлер — первосвященник Шотландії, друїд

Лісандр, Ландеваль, Лаунфаль, Ланваль — старший син короля Дункана, принц Камберлендський

Евандр, Йомгар, Івор — молодший син короля Дункана

Етельстан — *rex Anglorum*, король англійців

Сенга — служниця

Обслуга, Посланці, Прислужники, Солдати

СЛОВНИК

Альба — Шотландія

Анжу — графство Франції (прикм.: анжуйська)

Блуа — графство Франції

Брезонег — бретонська мова

Бретань (прикм.: бретонська)

Британія — Велика Британія

Гламис — територія в Шотландії

Кадор — територія в Шотландії

Морей — резиденція короля Дункана

Наонед, Нант — столиця Бретані

Шартр — графство Франції, яким керує Дім Блуа

Шастоден — графство Франції, яким керує Дім Блуа

НОТАТКА ЩОДО ВЛАСНИХ НАЗВ

У похмурому контексті Шотландії одинадцятого сторіччя мова була складною та гнучкою, вона розвивалася. Світ середньовічної Британії не був таким жорстоким, яким його часто представляють сучасні норми. Усе могло змінитися помахом капелюха (або ударом ножа). Інституції були нестабільними, титули та права оскаржувалися. Різні імена для кожного персонажа відображають різні мови, якими на той час розмовляли, хоча багато з них сьогодні мертві або зникли. Хоча це й могло б сприяти створенню більш прямолінійної літератури, я вирішила відкинути ту ідею, що одна культура чи одна мова тримала світ у залізному кулаці.

ТАН ГЛАМІСУ

Придбати книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

— **Л**еді? Вона підводить погляд і визирає з вікна карети. Ніч швидко огорнула все непроглядною чорнотою. Вона чекає, поки до неї звернуться.

Упродовж перших днів їхньої подорожі крізь зарості вологих покручених темно-зелених дерев Бретані її називали леді Росциль, іменем, яке причепилося до неї, коли вона була на батьківщині, і трималося аж до задушливого сірого моря. Вони безнапасно його перетнули, бо її батько, Крива Борода, відбив атаку норманів, які колись загрожували каналу. Хвилі, маленькі й щільні, як скручений пергамент, черкали корпус корабля.

Далі вони попрямували до берегів Британії — цього невеличкого варварського куточка, цього скелястого острова, який на мапах скидався на гнилий клапот м'яса із відгризеними шматками. У їхній кареті змінилася кучерка, яка розмовляла химерною саксонською. Тож її ім'я невиразною саксонською буде *«леді Розель»*?

Британія. Спершу там росли дерева, та згодом вони про-рідилися, перетворившись на кущі, відтак на чагарі, а небо стало до нудоти безкраїм і сірим, як море, і ним, наче дим від далеких пожеж, снували грізні хмари. Тепер коням важко впоратися з нахилом дороги. Вона чує, але не бачить, як каміння вилітає з-під їхніх копит. Чує зтяжне, плавне шипіння вітру і розуміє, що то лише трава, трава й каміння,

і жодних дерев, які б захопили вітер, жодні гілки чи листя не заглушать цього звуку.

Саме так вона збагнула, що вони доїхали до Гламісу.

— Леді Росцилло? — служниця легенько штурхає її.

Ну от, скос. Тобто шотландська. Їй доведеться послугуватися мовою людей її чоловіка. Тепер і її людей.

— Так?

Навіть під вуаллю Гавіс Росциль бачить, як та тривожно супиться.

— Ви не промовили ані слова за останні декілька годин.

— Мені нічого сказати.

Але це не вся правда. Мовчання Росциль обгрунтоване. Ніч за вікном, неможливо нічого розгледіти, та вона може наслухати, хоча здебільшого чує лише відсутність будь-яких звуків. Пташки не співають, комахи не дзижчать, звірі не б'ються в підліску й не снують поміж корінням, лісоруби не рубають дубів, струмочки не дзюркотять кам'янистими річищами, і з листя не скрапує дощ, який випав минулої ночі.

Жодних звуків життя, і точно жодних звуків Бретані, єдиної їй знайомих. Вона знає лише Гавіс та її насупленість.

— Герцог очікуватиме від вас листа після нашого прибуття. Коли приготування завершаться, — туманно каже Гавіс. Вона має пів дюжини звертань для леді такою ж кількістю мов, але чомусь так і не знайшла слова «весілля».

Росциль видається кумедною нездатністю Гавіс вимовити слово саме тоді, коли вона прикидається нареченою. Росциль уперше почула цей план і подумала, що він таки дурний, а зараз він здається ще дурнішим: прикинутися служницею, а Гавіс буде нареченою. Росциль одягнена у приглушені кольори й жорстку, грудкувату вовну, а її волосся прикриває чепчик. Навпроти в кареті зап'ясток та шию Гавіс огортають перли. Її рукави схожі на роззявлені

роти, які тягнуться до самої долівки. Шлейф такий білий і щільний, ніби на нього намело кучугуру снігу. Майже непрозора вуаль укриває волосся Гавіс, блідий відтінок якого не такий, як треба.

Вони обидві — ровесниці, але Гавіс має кремезну, широкоплечу статуру норманки. Їхнє маскування нікого не надурить, лише погляд на їхні тіні викриє обман. Так її майбутній чоловік свавільно використовує владу й перевіряє, чи герцог підіграватиме його примхливим вимогам. Проте вона припускала, можливо, більшу зловісність його мотиву: тан¹ Гламісу боїться змови на власних землях.

Так само як Росциль — подарунок танові за його союзництво, Гавіс подарували батькові Росциль, герцогові, за притримання кораблів тоді, коли він міг їх випустити. За його дозвіл норманам відступити з каналу з миром їхній вождь, Гастейн, запропонував герцогові одну з безлічі його непотрібних доньок.

Батько Росциль набагато благородніший за хамовитий піратський народ Гавіс. При дворі Кривої Бороди навіть доньки-байстрючки, як-от Росциль, можуть бути леді, якщо герцог вважає, що з них буде якась користь.

Але, як нещодавно дізналася Росциль, вона корисна батькові не вмінням розмовляти рідною бретонською, вільним володінням анжуйською і, завдяки Гавіс, дуже доброю норманською, а тепер і скос через потребу, хоча ці слова й дряпали задню стінку її горла. Вона корисна не здатністю запам'ятати обличчя кожного аристократа, який проминає двір Кривої Бороди, ім'я кожної повитухи, прислужника, постачальника, байстрюка, солдата і шматочки інформації про них, про їхні жорсткі, гострі дешиці жадоби, які

¹ Тан — дворянський титул у Середньовічній Шотландії. — Тут і далі прим. пер.

виблискують із них, немов кварц із пащі печери, тож коли герцог каже: *«До мене дійшли чутки про шпигунів у Наонеді, як мені виявити їхнє походження?»*, Росциль може відказати: *«В одного конюха анжуйська підозріло не має акценту. Він щосьвята тікає з куховаркою за клуню»*. І тоді герцог може послати своїх людей чекати за клунею, спіймати куховарку та відшмагати її оголені стегна до крові, доки анжуйський шпигун-конюх не зізнається.

Ні. Росциль тепер уже розуміє. Її врода — причина, через яку герцог намагається видати її за когось іншого. То не пересічна врода — повії та прислужниці також деколи бувають вродливими, але ніхто не поспішає назвати їх леді чи одягнути в шати нареченої. Це неземна краса, яку дехто з двору Кривої Бороди називає смертоносною, отруйною, поцілованою відьмою. *«Лорде Варвеку, мій шляхетний герцогу, Крива Борода, ви певні, що вона не анжуйка? Кажуть, усі в Домі Анжу народжені з крові змієжінки Мелюзини»*.

Сірий Плащ, лорд Анжу, має дюжину дітей та вдвічі більше байстрюків, і, здається, вони завжди прослизують до двору Кривої Бороди, світловолосі й так само витончені, як мокрі лисиці. Її батько не посоромився б визнати, що мав анжуйську коханку, хоча, мабуть, Сірого Плаща обурило б звинувачення у тому, що його рід міг породити таке химерне створіння, як Росциль. Але герцог нічого не відповів, тож люди стали перешіптуватися.

«Білизна її волосся неприродна, як фільтроване місячне сяйво. А її шкіра — ви її бачили? — геть безколірна. Та вона безкровна, як та риба. А її очі — один погляд у них заведе смертного чоловіка в божевілля».

Один приїжджий аристократ почув ті плітки та відмовився дивитися їй в очі. Присутність Росциль за бенкетним

столом була такою ніяковою, що зруйнувала торговельний союз, а потім той самий аристократ (Пройдисвіт — так його називали) привіз цю історію із собою до Шастодену та змусив весь Блуа й Шартр відмовитися від подальших справ із Кривою Бородою та його двором підступних дівиць-фей. Тож Росциль убрали в гаптовану вуаль, сіточку й мереживо, щоб захистити чоловіків усього світу від її шалених очей.

Саме тоді її батько усвідомив, що, власне, добре було б мати свою історію, таку, яка б приборкала всі ці некеровані й чималі страхи. *«Можливо, тебе прокляла відьма»*, — сказав він таким самим тоном, яким проголошував розподіл воєнної здобичі.

Це герцогове трактування, та тепер воно стало істиною, оскільки ніхто не виявив мудрості. Його нещасна, безневинна коханка стікає кров'ю на ліжку, де народила, на її руках — на диво тиха дитина, відьма прослизає крізь вікно, а тоді назад, зіткана з тіней, диму та тріскоту блискавки. *«Її сміх відлунював в усіх коридорах замку, а потім ще впродовж тижнів там тхнуло попелом!»*

Герцог переповідає це французьким аристократам, які зібралися, всім, хто міг почути плітки й лякався домовленостей та обмінів. Поки він говорить, деякі придворні Наонеду похмуро кивають: *«Так, так, тепер я теж таке пригадую»*.

Лише коли всі аристократи та придворні пішли й вона залишилася на самоті з батьком, Росциль, якій ще не виповнилося тринадцяти, наважується запитати: *«Чому відьма мене прокляла?»*.

Перед Кривою Бородою стоїть його улюблена шашкова дошка, чорно-білі квадратики якої потьмяніли від користування. Він розглядає шашки, поки говорить. Дамки — так називаються фігурки, тобто жінки.

«Відьмі не потрібне запрошення, — мовить він, — лише спосіб прослизнути крізь замкову щілину».

Ніхто достеменно не знає, яка з виду відьма (тож, урешті, всі знають, яка вона), та всі погоджуються, що це звучить саме як закляття, накладене відьмою: блискуче яблуко з прогнилою серцевиною. *«Ваша донька буде найвродливішою дівцею, лорде Варвеку, але один-єдиний погляд у її очі доведе смертного чоловіка до божевілля».* Росциль розуміє, що таке пояснення дає кращі перспективи, аніж його альтернатива: ліпше носити прокляття відьми, аніж самій бути нею; краще бути відьомським поріддям, аніж відьмою.

«Але...»

«Що, ти хіба Росциль Допитлива? — змахнув рукою Крива Борода. — А тепер іди і вважай, що тобі пощастило, що лиш Пройдисвіт трусився як осиновий листок від погляду на тебе, а не той паризький імбецил, який не годен тримати своїх войовничих васалів на повідці».

Паризький імбецил пішов війною на половину інших герцогств, після чого його відлучили від церкви. Так Росциль дізналася, що будь-який чоловік може називатися *Великим*, навіть якщо єдине досягнення його життя — величезна кількість пролитої ним крові.

Батько вчить її облишити звичку ставити запитання, тому що на них можуть відповісти неправдиво. Навіть найдурніший конюх може переконливо збрехати, якщо йому загрожує шмагання. Правду шукають у шепоті, косих поглядах, посмикуванні щелеп і стиснутих кулаках. Навіщо брехати, якщо ніхто не слухає? І ніхто у дворі Кривої Бороди не підозрює, що Росциль уміє слухати й помічати, особливо коли вуаль приховує її очі.

Росциль Завуальна. Так її називають у Бретані й поза її межами. Це набагато приємніший опис, аніж той, на який

вона може сподіватися як дівчина, позначена відьмою. Але зараз вона не має на собі вуалі, не з Гавіс. Було виголошено, що жінки не божеволіють від її погляду, як чоловіки.

Тож одруження організовували з умовою, що Росциль прибуде однією каретою, у супроводі лише своєї служниці. Екіпажем керує жінка, яка невміло тримає віжки, адже її навчили правити кіньми лише заради цієї конкретної мети. Навіть коні — сріблясто-білі кобили.

Росциль усвідомлює, що минуло багато часу, відколи Гавіс звернулася до неї, і служниця досі чекає на відповідь.

— Можеш написати й розповісти герцогові те, що задовольнить його найдужче, — каже вона.

Колись Росциль написала б листа власноруч і ходила б кімнатою, обмірковуючи, як найкраще передати всі деталі бажань тана, скарби, які він залишив без охорони і які, за її відчуттями, дозріли, щоб вона їх украла. *«Ось так він розмовляє, коли вважає, що ніхто не чує. А ось де його погляд зупиняється, коли він думає, що ніхто не дивиться».*

Але це був би лист для чоловіка, якого вже не існує. Крива Борода, який відіслав її, — чоловік, якого Росциль не знає. Та все-таки їй відомо, що задовольнить цього іншого чоловіка, адже це вдовольнить будь-якого. Герцог забажає знати, що його химерна проклята донька-байстрючка — слухняна кобилка й покірна рабиня для насолоди. Вона розуміє, що це два фундаментальні аспекти особи дружини: розсунь ноги для лорда-чоловіка й виноси дитя, яке матиме змішану кров Альби та Бретані. Подружній союз є лиш тонко сплетеним тимчасовим зв'язком, але якщо Росциль упорється достатньо добре, то він триватиме аж до появи сина, який поєднає єдинорога з горностаєм.

Єдиноріг — горда емблема шотландців, усі їхні жорстокі клани врешті неохоче об'єдналися під одним стягом.

І кажуть, що лорд Варвек хитрий, як горноста́й, а також не з тих, хто не зауважив би вигідного епітета, тож герцог помістив цю гострозубу істоту на свій герб.

Раніше Росциль назвала б батьковим епітетом і себе — через рису, що просочилася з його крові в її (хіба донька горноста́я — не горноста́йка?). Та тепер вона задумалася: а ця тваринка й справді розумна чи просто має гострі зуби?

Екіпаж брязкає та тріщить на кількох вузьких поворотах угору схилом скелі, коні сапають. Вітер спокійний, без поривів, немов його подають парою міхів. Аж ось, приголомшливо й раптово, Росциль чує неквапливий пульс моря.

Наонед, місто, у якому вона народилася, розкинувся в глибині країни на Луарі¹. До своєї подорожі в Британію Росциль ніколи не бачила океану. Та він геть не схожий на той гуркотливий сірий канал. Вода чорна й бурхлива, а місце, де місячне сяйво торкається невеличких гребенів хвиль, скидаються на візерунок черева змії. І воді притаманна постійність, якої не має вітер: прибій ударяє об скелю знову і знову, із ритмом биття серця.

Блага цивілізації спіраллю виходять зі Святого Престолу в Римі, цього яскравого самоцвіта в центрі всього. Але світло юрисдикції папи тьмяніє з відстанню: віддалена від Риму, нага, примітивна пільма світу. Замок Гламісу, вульгарний і похмурий, нависає над схилом скелі. Єдиний довгий парапет простягається паралельно до краю урвища, тож стіна пряма, немов стрімкий обрив до води вниз. Росциль бачить стрільниці, та сприймає їх спершу за хрести. На огорожі чи мурах немає різьблення, жодних гравюр, які б захищали від блілого Анку, духа Смерті, який керує своїм скрипучим візком із мерцями, — кожна громада та

¹ Лу́ара — найбільша річка Франції.

будинок у Бретані мусять мати такі орнаменти, або ж він прийде — але, можливо, у Гламісі щось інше тримає Смерть на відстані.

«Зупиніться, — думається Росциль. Слово падає в її думки, немов камінь. — Будь ласка, не треба їхати. Розверніться й дайте мені піти».

Карета торохтить далі.

* * *

Ворота зі скреготом прочиняються, впускаючи на подвір'я. Там стоїть чоловік, самотою. На ньому сірий квадратний плащ і коротка туніка, довгі шкіряні чоботи та кілт. Росциль ніколи досі не бачила чоловіка в спідниці. Вовняні панчохи не дають його колінам змерзнути.

Спершу вона думає, що то її лорд-чоловік прийшов привітати її, але карета під'їжджає ближче та спиняється, і Росциль одразу ж бачить, що це не так. Про тана Гламісу вона знає лише, що він такий кремезний, яким тільки може бути смертний чоловік. А цей чолов'яга на подвір'ї геть не кволий, та гороподібної статури, яку приписують танові, теж не має: він пересічний. Його волосся кольору солом'яного даху, вигорілого на сонці жовтого.

Гавіс виходить із карети першою, а за нею Росциль. Чоловік не пропонує їй руку допомоги, що страшенно неввічливо за стандартами двору Кривої Бороди, Сірого Плаща та й узагалі будь-якого герцогства чи двору, яким керує Дім Капет. Росциль трохи спотикається, а вона ще навіть не одягла весільної сукні.

— Леді Росцилло, — озивається чоловік. — Радий зустріти вас.

Стіни подвір'я зовсім не спиняли вітру, наче вони з паперу. Ще ніколи в житті вона не відчувала такого сильного

холоду. Навіть Гавіс, із її витривалою норманською кров'ю, трусилася під вуаллю.

— Дякую, — каже вона шотландською. — Це моя служниця, Гавіс.

Чоловік супиться. Принаймні вона так вважає. На його обличчі стільки борозен — чи то бойових шрамів, чи то зморщок, Росциль не може збагнути, — що вона ледве розрізняє емоції на ньому. На мить його погляд падає на Гавіс, а тоді назад на Росциль, хоча він і не дивиться їй у вічі. Знає історії.

— Мене звуть лорд Банкуго, я тан Лохкугаберу та повірник вашого чоловіка, — мовить він. — Ходімо. Я покажу вам ваші покої.

Він спрямовує кучерку до стаєнь, а тоді веде Росциль і Гавіс до замку. Вони йдуть закрученими, напівосвітленими коридорами. Багатьох смолоскипів бракує, від них залишилися лише нещодавні чорні сліди кіптяви. Від різкої темені їхні тіні викривлюються та тремтять на стінах. Тепер завивання вітру стихнуло, та з-під підлоги долинає дивний скреготливий звук, немов корпус корабля шкрябає гальковий берег.

— Це вода? — запитує Росциль. — Море?

— Спершу ви чутимете його з кожного куточка замку, — відповідає лорд Банкуго, не розвертаючись. — Та мине певний час, і ви не чутимете його взагалі.

Вона думає, що, напевне, збожеволіє до того, як її мозок навчиться ігнорувати звук. Це лякає її дужче за ганьбу, якої може зазнати — таки *точно* зазнає — її тіло: її розум може так занепасти, що перетвориться на м'якуш, як виноград, розчавлений для вина.

Навіть холодна відмова батька від неї не може цілковито позбавити Росциль її давніх звичок. А зараз, щоб заспокоїтися, вона повертається до них. Вона спостерігає.

Придбати книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Лорд Банкуго — вояк, у цьому немає сумніву. Навіть коли простує, то тримає зап'ястя зігнутими, щоб його великий палець випадково не зачепив руків'я захованого в піхви меча. Вона знає, що за час половини удару серця він може вихопити клинок.

Нічого нового — Росциль жила серед солдатів, дарма що люди герцога пристойніші й не тримають біля себе зброї в компанії жінок. Вона помічає брошку, якою закріплений його плащ, невелику та круглу, виготовлену не зі срібла, а з недорогоцінного металу. Він дуже швидко поіржавіє, особливо на такому солоному повітрі.

Банкуго зупиняється перед дерев'яними дверима, оббитими залізом.

— Ваші покої, леді Росцилло, — каже він.

Лорд твердо вимовляє «ц», тому звучить як один із тих крикливих шотландських приголосних.

Вона киває, але не встигає відповісти, бо Банкуго витягує зі свого пояса залізний ключ і відмикає двері. Її порожній шлунок стискається. Її кімната замикається на замок, який можна відімкнути лише ззовні, і це лихий знак. Вона навіть не сподівається, що їй дадуть власний ключ.

У кімнаті є шафа, потрійний свічник та ліжко. На підлозі розтягнута величезна шкура, темна й товста, а її голова досі на місці. Ведмідь. Його порожні мертві очі скидаються на два озера, які вловлюють світло смолоскипа. Чорна губа відкопилена у вічній гримасі болю. Росциль ніколи раніше не бачила ведмедя, живого чи мертвого. Їй траплялися лише зображення, які прикрашали печатки й бойові стяги. У Бретані їх уже виполювали до вимирання, але, звісно ж, тут вони досі є. Вона нахиляється додолу й оглядає вигнуті жовті зуби ведмедя, кожен завдовжки з її палець.

Банкуго запалює конусоподібні свічки, зануривши кімнату й холодний камінь у восковий блиск.

— Бенкет подано. Лорд чекає.

Росциль знову підводиться. Її коліна тремтять, як холодець.

— Гаразд. Прошу вибачення, я перевдягатимуся.

Затамувавши дух, вона чекає нагоди поглянути, чи Банкуго піде. Шотландці мають дивні переконання щодо жінок. Подейкують, що вони досі практикують «право першої ночі»¹, «право лорда» та звички лорда розділяти свою дружину з іншими своїми людьми, як він це робить із завоюваною здобиччю. Ці чутки так люто переслідували її, що навіть після згоди вийти заміж Росциль цілими днями не спала, не їла, навіть не пила, поки її губи не побіліли й не потріскалися, і Гавіс мусила силоміць вливати вино їй у горло.

Росциль чула про шотландського короля Дурстуса, який відмовився від товариства своєї законної дружини Агасії. І його люди гвалтували її та знущалися з неї в найпідліший і наймерзенніший спосіб. Вона почула цю історію, коли їй було дванадцять років, і розуміла, що це означало.

Однак Банкуго мовчки розвертається та прослизає за двері. Росциль знову на самоті з Гавіс, і вона майже падає на ведмежу шкуру.

Є одна річ, яка дарує невелике полегшення, немов косий промінь крізь пробите каміння. Ліжко доволі велике, щоб вони з Гавіс помістилися, але не більше. Не таке здоровенне, щоб умістити лорда.

¹ *Droit du seigneur* («право лорда»), також відоме як *jus primae noctis* («право першої ночі»), було гаданим юридичним правом у середньовічній Європі, яке дозволяло феодалам вступати в сексуальні стосунки з будь-якою жінкою, особливо першої шлюбної ночі.

Вони обидві роздягаються в тиші. Навіть серед жінок на самоті нагота досі незвична, незграбна. Тіла мають охоронятися, як золото. На мить оголена щиколотка рівноцінна зроненій підвісці: кожен бачить, як вона з брязкотом падає долі, й розуміє, що ви маєте це багатство і, певне, більше. Що ще ви ховаєте у своєму сховищі? А на грудях? Як легко вдасться це поцупити? Не можна звинувачувати людину за крадіжку того, чим її дражнили, як собаку м'ясом.

Оскільки Гавіс служниця, воєнний трофей, дівчина без титулу, її сховище легко обікрасти. Утім прив'язаність до Росциль забезпечує їй безпеку, оберігаючи від п'яних придворних та їхніх довгих рук. Вона неторкана, як черниця. Незабаром Гавіс буде єдиною незайманою серед них.

Вона має статуру норманки: широкі плечі, невеликі груди, вузькі стегна, тож народження дітей їй дасться нелегко. На них обох можна досліджувати протилежності. Груді Росциль доволі повні, і їх потрібно підв'язувати під сукнею з квадратним вирізом (навіщо спокушати чоловіка бодай натяком на скарб?). Та в решті аспектів її тіло досі дівоче, тонке, чим зумовлює неприродний контраст. Вище стану вона має жіночі форми, та нижче — прудка, немов змія, витончена й наче створена для звивання. Росциль цікаво, що про це подумає лорд.

У кімнаті немає дзеркала, лише цеберко води, в якому Росциль бачить своє похмуре, тремтливе відображення. Вуаль така абсурдна, як вона собі й уявляла. Її кінцівки обмотані білою тканиною та мереживом, а важкі рукави вкриті перлами. Клята сукня волочиться за нею так, що важко ходити.

— Леді Розалі, — мовить Гавіс анжуйською, бо це єдина мова, яку ці шотландці принаймні можуть знати. Раптом вона тягнеться до руки Росциль і стискає її. — Ви найрозумніша жінка, яку я коли-небудь знала, найхоробріша...

— Ти так це кажеш, немов виголошуєш промову над моєю могилою, — відказує Росциль. Та все-таки тримається за руку Гавіс.

— Я лише хочу сказати... ви й це також переживете.

«*І це також*». Гавіс не згадує про інше, перше. Їй і не потрібно, вони обидві знають.

Вона чує голос Банкуго за товстими дверима:

— Час, леді Росцилло.

Найперше вона помічає, яка порожня бенкетна зала. Тут є шість довгих столів, але жоден із них не заповнений цілковито. Власне, два найвіддаленіші від помосту взагалі не зайняті. Прислужники скрадаються по під стінами, немов брунатні миші, несучи тарілки та не видаючи ані звуку. Тиша також химерна. У Наонеді дні бенкетів сповнені галасу: барди та їхні пісні, придворні та їхні плітки, чоловіки, які патякають про свої досягнення, жінки, які мліють від уваги, брязкіт шашок і цокання келихів елю. Виголошують тости за плідні врожаї та вигідні війни. Жінки одягнені в найяскравіші сукні, а чоловіки — з причесаними бородами.

Та наразі Росциль чує лише бурмотіння, майже таке саме тихе, як море. Люди за столом нахилилися близько одне до одного, їхні слова лунають лише в тому тісному колі. Пахне елем, але ніхто не підносить кухлів, ніхто не виголошує тостів. Чоловіки вдягнені в однакові квадратні плащі та кілти, зі зброєю при боках. Вони всі вояки, які витягують клинки так само легко, як дихають. Жодних бардів чи шашок, і — як усвідомлює Росциль, шоковано вдихаючи, — жодних жінок.

Це найдивніше. При дворі герцога була важлива наявність дружин для пліток і народження дітей, прислужниць

для наповнення тарілок, кухарок для готування та навіть повій для відповідного використання, хоча такі речі треба робити з розсудом. Під час подорожі їх супроводжувала така темінь, що Росциль не пригадує найближчого містечка, яке вони минали в кареті. Вона не знає, як далеко звідси живуть селяни, що утримують кіз та овець (ця скеляста земля не годиться для землеробства та недостатньо зелена для великої худоби). Де чоловіки Гламісу вдовольняються, де втамовують свій апетит?

Вона така приголомшена, що спершу не помічає, як Гавіс відводять геть від неї.

— Заждіть... — видушує із себе вона надто голосно, і всі чоловіки витріщаються на неї. — Будь ласка, Гавіс моя...

Та Банкуго не розвертається й не спиняється. Росциль спостерігає, як Гавіс ведуть попід лікоть та маневрують поміж столами. Вона не може встежити за тим, куди саме, бо її лорд-чоловік уже височіє над нею.

Вона одразу ж упізнає лорда за його розміром. Він загороджує собою половину її огляду. Його кличуть *Reith*, «Червоний», водночас за колір його волосся та за майстерність у проливанні крові. Волосся його зібране ззаду ремінцем. Росциль пригадує, що шотландці мають довге волосся. Він молодший, ніж вона думала, у його бороді немає сивини.

Він ще й вродливий, хоча й не на взір бретонських чоловіків. Цього вона не очікувала, проте це нічого не полегшує: риси його обличчя грубі й різкі. Його руки мозолисті, а плечі здоровенні, як каменюки. Волосся на руках скуйовджене й кошлате, як гірська трава. Здається, ніби він народжений просто із землі Гламісу, неначе виріс із ґрунту; його матір'ю була багнюка, а батьком — дощ, який її зрошує.

— Моя леді-дружино, — мовить він по-шотландськи хрипко.